

ADRIATICO / JADRAN
Rivista di cultura tra le due sponde

1-2/2010

Fondata da Luciano D'Alfonso

Direzione: Marilena Giammarco, Ljerka Šimunković, Antonio Sorrella

Direttore responsabile: Antonio Sorrella

Comitato scientifico: Gian Mario Anselmi, Nataša Baijić Žarko, Franco Borra, Joško Božanić, Lorenzo Braccesi, Giovanni Brancaccio, Nicola D'Annunzio, Vincenzo De Caprio, Fabio Fiori, Elvio Guagnini, Pasquale Guaragnella, Sebastiano Martelli, Alessandro Masi, Predrag Marčević, Gianni Oliva, Aleksandar Palavestra, Gaetano Platania, Giovanna Scianatico, Marko Trogrlić

Comitato di redazione: Snježana Bralić, Monica De Rosa, Brigida Di Iaco, Stevka Šmitran

Segreteria di redazione: Maja Bezić, Katarina Dalmatin, Claudio Di Felice, Chiara Magni, Pierluigi Ortolano, Ivana Petrin

Redazione italiana: Fondazione Ernesto Giammarco, viale Riviera, 195, 65123 Pescara, tel. +39 085 76173; e-mail: m.giammarco@tiscali.it; m.giammarco@unich.it

Redazione croata: Filozofski Fakultet Sveučilišta u Splitu, Sinjska, 2, 21000 Split; Tel: +385 21 384144; e-mail: ljerkasimunkovic1@str-com.hr; sito web: www.ffst.hr

Tutti i diritti sono riservati

Si collabora alla rivista su invito della Direzione e del Comitato di redazione

Per richiedere i numeri della rivista collegarsi al sito www.fondazioneernestogiammarco.it

ISSN 1828-5775

Autorizzazione n. 5/2006 del Tribunale di Pescara

Composizione ed impaginazione: Grafica Brandolini
Ha collaborato Monica De Rosa

Stampa e allestimento: Litografia Brandolini - Sambuceto

In copertina:

Disegno originale di Stjepko Jurišić
Elaborazione grafica di Monica De Rosa e Alfonso Rendinella

Atti del V
Congresso Internazionale
della Cultura Adriatica
(nuova serie)

a cura di
Mariena Giannarro e Ljerka Šimunković

Pescara – Francavilla al Mare – Split
14-18 giugno 2010

Sommario/Sadržaj

ATTI DEL V CONGRESSO INTERNAZIONALE DELLA CULTURA ADRIATICA (NUOVA SERIE) “ADRIATICO: DAL MONDO ANTICO ALL'EREDITÀ MODERNA/JADRAN: OD ANTIKE DO SUVREMENOG NASLJEDA”

Pescara – Francavilla al Mare – Split
14-18 giugno 2010

Prolusione/ Uvodna riječ

Lorenzo Braccesi, *La leggenda troiana tra antichi e moderni/ Trojanska legenda između drevnih i suvremenih*

15

Relazioni/ Referati

Vincenzo De Caprio, *Fra Zacinto e le cantinore prode. Forcio e l'anima del mare greco/ Između Zaksinta i «antenoriskih obala». Forcio i duša grčkog mora*

27

Antonio Sorella, *Francesca da Rimini: da Dante alla lettura contemporanea/ Francesca da Rimini: od Dante do današnjeg čitanja*

47

Michelangelo Zaccarello, *Franco Sacchetti, un fiorentino di Dalmazia nel secolo XIV/ Franco Sacchetti, dalmatinski frentinac u XIV. stoljeću*

60

Marina Marasović-Alujević, *Trascrizioni latine degli antroporimi croati nella Spalato alomedievale/ Latinske transkripcije hrvatskih antroporima u srednjovjekovnom Splitu*

69

Maria Lucia De Nicolò, *Descrizioni ed esperienze di viaggio lungo le coste adriatiche nel Cinquecento/ Putovanja i trgovina na Jadrana u prvom stoljeću modernog doba*

87

Monica De Rosa, *Nicola Alfonso Viti e il poemetto inedito “Il pescator dolente”: ipotesi per un’egloga pescatoria adriatica/ Nicola Alfonso Viti i neobjavljena poema “Il pescator dolente”: hipoteza za ribarsko-jadransku eklogu*

100

Svetka Šmitran, *Poesie popolari sugli uscati/ Narodne pjesme o uscatima*

112

- Radulić = Radulić, Ladislav, *Rječnik rimunjskog govora*, Zadar, Matica hrvatska Zadar, 2002.
- Roki = Ròki-Fortunàro, Andro, *L'èbar V'ic'iga Jaržika*, Toronto, University of Toronto Press, 1997.
- Rosamari = Rosamari, Enrico, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella V'enzia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nei Montefalconi*, Trieste, LINT, 19992, [prima ediz. Bologna, Cappelli, 1958; prima ristampa Trieste, LINT, 1990].
- Samani = *Il nuovo Samani - Dizionario del dialetto fumano*, I-III, Roma, Società di Studi Fumani, 2007.
- Skok, Petar, *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV. [uredili akademici Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Suradivao u predradnjama i priredio za tisak Valentin Putanec], Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1971–1974.
- Sokolić-Kozarić = Sokolić-Kozarić, Josip M. / Sokolić-Kozarić, Gorko M., *Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog*, Rijeka / Novi Vinodolski, vlast. nakl., 2003.
- Šarnija = Šarnija, Ivan Branko, *Rječnik imotsko-bekjskoga govora*, Zagreb, Društvo Lovrećana, 2004.
- Šimunović = Šimunović, Petar, *Rječnik bračkih čakavskih govora* [drugo dopunjeno i popravljeno izdanje], Zagreb, Golden marketing / Tehnička knjiga, 2009?; [prvo izdanje Supetar, Brevijar, 2006].
- Tičić = Tičić, Ante, *Rječnik govora mjesta Povljane na otoku Pagu*, Zadar, Matica hrvatska Zadar, 2004.
- Turina/Šepić = Turina, Zvonimir / Šepić Tomislav, Anton, *Rječnik čakavskih izražaja (područje Bakara i Šeržeraj)*, Rijeka, Rijeko književno i naučno društvo, 1977.
- Velčić = Velčić, Nikoleta, *Besedar Byjske Traminjane*, Rijeka: Adamić / Mali I rošini, Katedra Čakavskog sabora Cres-Lošini / Beli, Traminjana, 2003.
- Vig = Vig, Istrvan, *Sprachkontakt in Alpen-Adria-Raum*, Savaria - Szombathely, Institut für Romanistik der Hochschule Berzsenyi Dániel, 2007.
- Vinja = Vinja, Vojmir, *Jadranske etimologije. Jadranske dobne Skokov etimološkim rječnikom*, I-III, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti / Školska knjiga, 1998-2004.
- WahrigDW* = Wahrig, Gerhard, *Deutsches Wörterbuch* [neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig-Burfeind], Gütersloh / München, Bertelsmann Lexikon Verlag, 2000.
- WahrigHerK* = *Wahrig. Herkunftswörterbuch*, München, Bertelsmann Lexikon Institut / Wissen Media Verlag, 2003.
- Zingarelli = *Lo Zingarelli 2005. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli*, Bologna, Zanichelli, 2004¹².

Imenička sintagma i kategorija određenosti / Sintagma nominale e categoria della definitezza

Magdalena Nigoević e Danijel Tonkić

Sveučilište u Splitu

1. Uvod

U ovom ćemo radu razmotriti strukturu imeničkih sintagma s obzirom na kategoriju određenosti u talijanskom i hrvatskom jeziku, te ćemo ih oprijemiti odabranim poslovicama¹.

Premda kategoriju određenosti poznaju mnogi jezici te je možemo smatrati jezičnom univerzalijom, ona nije bila predmetom sustavnoga znanstvenog istraživanja sve do konca prošlog stoljeća (Lyons 1999, Silić 2000). To ne znači da se o izražavanju kategorije određenosti nije raspravljalo, poglavito u okviru poredbene lingvističke indoeuropskih jezika (Benveniste 1971) ili u sinkronijskim sintaksama pojedinih jezika koji su razvili član (Renzi 1985).

S druge pak strane, postojala je zabuda da kategorija imeničke određenosti zavrijeđuje pažnju samo u tim jezicima, i da je ona tek marginalna pojava u jezicima poput hrvatskog koji određenost primarno izražavaju morfološki, preko pridjeva. Tek se u posljednje vrijeme hrvatski jezikoslovci u većoj mjeri bave proučavanjem kategorije određenosti u hrvatskome jeziku (Znika 2004, 2005, 2006; Pranjković 2000, Silić 2000).

2. O određenosti

Određenost je semantički motivirana sposobnost kojom jezici, u većem ili manjem stupnju, mogu identificirati referent. Prilikom referencije (označavanja), koja je uz predikaciju jedna od temeljnih jezičnih univerzalija, jezici nam nude mogućnost odabira na ljestvici u rasponu od maksimalnog stupnja određenosti do minimalnog stupnja određenosti, tj. neodređenosti. Razmotrit ćemo sljedeće primjere u hrvatskom jeziku:

- (a) *Marija je bila za ljubljena.*
- (b) *Djvonjika je bila za ljubljena.*
- (c) *Netko je bio za ljubljen.*

¹ Parenimološku građu crpili smo iz različitih izvora: Švara (1997), Kekez (1996), Guertni (2003), kao i popisi poslovice dostupnih na brojnim internetskim stranicama koje se na različite načine bave poslovicama. Pri odabiru građe za ovu studiju rukovodili smo se činjenicom da su poslovice oblici u kojima sintaksa ima ključnu ulogu, jer se upravo na sintaktičkoj razini ostvaruje sadržaj parenimoloških struktura. Nadalje, zbog svoje jednostavnosti, kratkoće i rasporeda leksičkih jedinica mogu se smatrati prototipom jezgrenih rečenica i vrlo se često koriste u literaturi koja se bavi imeničkim sintagmama.

Primjer (a) iskazuje najveći stupanj određenosti jer je referent jednoznačno određen imenovanjem, tj. vlastitim imenom i u tom primjeru referent može biti samo jedna osoba. U primjeru (b) govorimo o općoj ili generičkoj određenosti, naime referent može biti bilo koja osoba koja ima obilježja [+ mlada + žensko]. U primjeru (c) referent je neodređen, znamo samo da je riječ o osobi na temelju obilježja [+ živo], ali ne znamo da li je ta osoba muško ili žensko, da li je mlada ili stara i sl. U posljednjem primjeru neodređena zamjenica, koja je subjekt rečenice, nema funkciju identifikacije već individuacije referenta. Određenost se dakle kreće od identifikacije imenovanjem (maksimalna određenost) do individuacije (minimalna određenost). U semantičkim opisima govorimo da je referent određen ako ga možemo identificirati u odnosu na druge članove iste vrste. Ukoliko ga ne možemo ili ne želimo identificirati, kažemo da je referent neodređen.²

Na ovim se postavkama temelji imenička gramatička kategorija određenosti koja je iskazana u opreci određeno-/neodređeno. Kako svi jezici imaju vlastita imena i neke vrste zamjenica, možemo ustvrditi da je određenost univerzalna kategorija.

Određivanje referenta ovisi i o namjerama govornika, a kako je «ljudska komunikacija uvijek usmjerena prema namjerama, vjerovanjima i znanju nekoga» (Marasović 2005:62), u razmatranju kategorije određenosti ne smijemo zanemariti ni njezinu pragmatičku komponentu. Ipak, pragmatička komponenta određenosti usmjerena je više prema strategijama određivanja subjekta negoli određivanju referenta te ćemo je u ovom radu razmatrati tek sporedno u okviru topikalizacije.³

3. Razvoji kategorije određenosti u indoeuropskim jezicima

Najstarije posvjedočene primjere izražavanja određenosti u indoeuropskim jezicima nalazimo u imeničkim sintagmama s odnosnom zamjenicom. U tim je imeničkim konstrukcijama odnosna zamjenica *yo-* uvijek u nominativu bez obzira na padež svog antecedensa i ima značenje određenog člana, primjerice u vedskom: *Agnim yo vashb* «Agni (akuzativ) il buono»⁴. U slavenskim se jezicima kategorija određenosti također izražavala odnosnom zamjenicom *yo-* koja se vezivala s pridjevima u atributivnoj funkciji. Donosimo primjere iz staroslavenskoga:

Blagyi (< *blag* *y* + *y*) *clowek* *y* «uomno buono»

² U suvremenim semantičkim teorijama govori se o univerzalnoj i egzistencijalnoj kvantifikaciji, a u opisima kategorije određenosti primjenjuje se matematički model teorije skupova (Chierchia 1997:62-82). Tako bi primjer (2) prikazali na način $U \cap F = \emptyset$, a negiranu varijantu, odnosno rečenicu 'Njehna djetinja nije bila zglubljena' na način $U \cap F \neq \emptyset$.

³ U ovom radu zbog prostornoga ograničenja ne možemo govoriti o preklapanju semantičko-pragmatičkih komponenti u utvrđivanju određenosti, tj. o anaforičkoj i deiktičkoj određenosti.

⁴ Prijevod donosimo na talijanskom jeziku u kojem je jasnije značenje određenog člana.

Clowek *y* *iže* *blag* *y* «l'uomo che è buono»

U latinskom jeziku razlicit je samo oblik zamjenice – to je *qui*. Ta zamjenica u imeničkim skupinama određuje imenice koje se najprijeću, kao primjerice u Vergilijevoj *Eneidi* (Eneida VI, 661) *quique sacerdotis casti... quique pii vates*⁵.

Romanski jezici gube nominalnu fleksiju i razvijaju članove iz pokaznih zamjenica koje dijelom preuzimaju funkciju izgubljenih padeža (Tekavčić 1980:100-101). Članovi postaju na taj način funkciji⁶ koji u imeničkoj sintagmi identificiraju referent. Razvoju romanskog člana nadilazi svrhu ovog rada? Ovdje želimo samo istaknuti da se član u romanskim jezicima proširio upravo iz apozitivnih konstrukcija kao u sljedećem primjeru:

Adducite vitulum illum saginatum «Portate il vitello, quello grasso» (Renzi 1992):

U takvoj modificiranoj imeničkoj sintagmi deiktička zamjenica *ille* reanalizom dobiva funkciju imeničkog determinatora. Konačni rezultat je struktura imeničke sintagme u suvremenom talijanskom jeziku: [DET N AGG]_{SN}.

4. Načini izražavanja kategorije određenosti

Kategoriju određenosti definiramo kao semantički motiviranu sintaktičku imeničku kategoriju. Imeničke gramatičke kategorije su rod, broj, padež, posvojnost i određenost. Međutim, ne koriste svi jezici, odnosno ne iskazuju strukturalno sve imeničke kategorije.

Prema načinu na koji je iskazana u gramatičkoj strukturi, određenost se može razmatrati na fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini. U užem smislu samo ona određenost/neodređenost koja je morfološki označena na imenicama, tj. gramatikalizirana, može se smatrati pravom određenošću. Primjerice, turski jezik morfološki razlikuje određeno/neodređeno samo u akuzativu, određeni akuzativ ima nastavak *-i* («*ev-i* «kućav» Aksg -određen») (Simone 1995:324).

4.1. Fonološka razina

Hrvatski jezik fonološki izražava određenost/neodređenost samo na pridjevima i to u nominativu jednine ženskog i srednjeg roda (Barić i sur. 1979):

ž. r. *dobra* (neodređeni oblik) – *dobro* (određeni oblik) sr.

r. *dobro* (neodređeni oblik) – *dobro* (određeni oblik)⁸.

⁵ Svi su primjeri preuzeti iz Benveniste (1971:258-261).

⁶ Funktori su riječi koje modificiraju imenicu a nemaju svoje leksičko značenje (Radford 2004:447).

⁷ Uпотреба članova uz imenice se postupno mijenjala kroz stoljeća. U početku se upotrebljavaju isključivo uz konkretne generičke imenice, a izostavljaju se uz apstraktne imenice, primjerice ljubav; i imenice koje znače nešto što je jedinstveno, jedino: sunce, mjesec itd. Sve primjere možemo naći i kod Dantera. U ovim potonjim slučajevima riječ je o deiktičkom određivanju imenica, na temelju zajedničkog znanja o svijetu u kojima je u suvremenom talijanskom jeziku obavezna upotreba određenog člana. (Salvi i Vanelli, 2004, 140-141).

⁸ Nastavci određenih pridjeva su dugi u svim padežima (gramatička dužina).

4.2. *Morfološka razina*

U hrvatskom se jeziku kategorija određenosti/neodređenosti morfološki izražava na opisnim pridjevima i nekim gradivnim pridjevima (Znika 2004:53), poput primjerice: m. r. *dobar* (neodređen) – *dobro* (određen), *drven* – *drveni*, *kamen* – *kameni*, *stlan* – *stlani* i sl. Neodređeni pridjevi sklanjaju se kao imenice, a određeni kao pridjevne zamjenice.

4.3. *Sintaktička razina*

Kategorija određenosti u talijanskom jeziku iskazuje se imeničkom sintagmom. Struktura imeničke sintagme u talijanskom jeziku je [DET N]⁹. U opisu člana Renzi (1985) polazi od pragmatičke identifikacije referenta. Član je oznaka referencijalnosti koja ima obilježje [+ poznat]. Ako je referent poznat sugovorniku govorimo o imeničkoj sintagmi s određenim članom, ako je referent nepoznat sugovorniku imamo imeničku sintagmu s neodređenim članom. Neodređena imenička sintagma se prema obilježju [+ poznat] referenta u odnosu na govornika, dijeli na 'specificiranu' (referent je poznat govorniku) i 'nespecificiranu' (referent je nepoznat govorniku). Imenička sintagma s nulnim članom ima obilježja [+ referencijalan] [+ kvantificiran]. Prena stupnju određenosti koji se zasniva na poznatosti referenta, u talijanskom jeziku razlikujemo četiri vrste imeničkih sintagma:

a) određenu (s određenim članom):

L'adulatore ha il miele in bocca e il fiele in cuore⁹.

b) neodređenu specificiranu (s neodređenim članom):

Tutti vogliono avere un amico, nessuno si occupa davvero un amico.

Takvi oblici se razmjerno rijetko koriste u analiziranim poslovcama.

c) neodređenu nespecificiranu (s neodređenim članom); uglavnom je riječ

o imenicama u predikatoj funkciji:

Vento di levante se non piove è un gran brigante.

d) imeničku sintagmu s Ø članom:

Corvo che grida o pioggia o vento sfida.

Cielo a pecorelle acqua a cartelle.

U talijanskom jeziku, kao i u ostalim jezicima koji imaju članove, imeničke sintagme mogu biti upravljanje i nulnim članom. Imenice koje su glave tih sintagma imaju posebna semantička svojstva selekcije i mogu biti samo nebrojive imenice u jedini i brojive imenice u množini (Radford 2004, Salvi i Vanelli 2004). U našim primjerima izostanak članova ukazuje na starost poslovice, dok se još uporaba određenog člana nije generalizirala (Tekavčić 1980:112).

⁹ Ovakve imeničke sintagme u hrvatskom jeziku su sekundarno određene padžom: *Na svijetu med, a na sveti kad.*

Hrvatske grammatike (Barić i sur. 1979, Silić i Pranjković 2007) ne obrađuju posebno kategoriju određenosti, već je u pravilu razmatraju na morfološkoj razini u okviru pridjevnog vida. Iznimka je Katičeva Sintaksa u kojoj se pridjevni vid obrađuje u vezi s atributnom funkcijom pridjeva, odnosno funkcijom kojom se pridjevnim vidom može ostvariti identifikacija imenice izborom jedne od gramatičkih oznaka određeno/neodređeno. Navest ćemo samo neke od tih funkcija prema Katiću (2002):

a) neodređeni pridjevi na mjestu imenice (ili poimeničeni pridjevi):

Bogat jede kralj boć, siromašan kad može. (Bogataš, siromah)

Član se dići kapom, a lud snagom. (čelavac, luđak)

b) određeni i neodređeni pridjevi na mjestu imenice u istoj rečenici:

Čega se pametan stidi, time se ljudi ponosi.

c) određeni oblik pridjeva kao atribut subjekta:

Ljuba riječ i govorena vrata otvara¹⁰.

U hrvatskom je jeziku izbor gramatičke određenosti pridjeva slobodan i «zarvati od toga da li se atributna odredba shvaća samo kao kvalificiranje ili kao identifikacija kvalifikacijom» (Katić 2002:426).

5. *Primarno opređena određenost*

Iz dosadašnje rasprave vidljivo je je da u oba jezika postoji primarni i sekundarni način izražavanja kategorije određenosti. U hrvatskom je jeziku primarni (grammatikalizirani) način izražavanja kategorije određenosti preko neodređenih i određenih oblika pridjeva, dakle na morfološkoj razini. Postoje i sekundarni načini izražavanja kategorije određenosti, poput kategorije padaža, kategorije broja, kategorije glagolskog vida, reda riječi i rečeničnog naglaska (Pranjković 2000:344). U talijanskom je jeziku primarni način izražavanja kategorije određenosti na sintaktičkoj razini preko determiniranih imeničkih sintagma, dok se sekundarno određenost može iskazati modificiranim imeničkim sintagmama, rečeničnim naglaskom, redom riječi koji je u talijanskom jeziku uvijek sintaktički uvjetovan i dr.

U sljedećim primjerima prikazujemo, prema stupnju određenosti/neodređenosti, sumjeljivju primarno označenu kategoriju određenosti, i to primijere stupnjevane od maksimalne do minimalne određenosti (a), odnosno od minimalne do maksimalne neodređenosti (b). To su za talijanski jezik determinirane imeničke sintagme u kojima determinator ima obilježja [+ određeno + referencijalan] ili [+ treće lice] u imeničkim sintagmama s Ø članom i kvantifikatorom. U hrvatskom su jeziku to imeničke sintagme modificirane određenim/neodređenim pridjevom, te kvantificirane imeničke sintagme.

¹⁰ Ovakvi imenički sklopovi u talijanskom su jeziku sekundarno određeni imeničkom dopunom (modifikacijom).

(a) Od maksimalnog stupnja (+) do minimalnog stupnja (–) određenosti:

(1) *Svelta Agata smigom bogata.*

Fare come San Pietro.

(2) *Dobro gošta i dan dosti.*

Il sangue non è acqua.

(3) *Sit gladu ne vjeruje.*

Acarezza un cane e ti sporcherà le vesti.

U (1) je referent identifičan vlastitim imenom u oba jezika, u (2) referent je u hrvatskom identifičan određenim oblikom pridjeva, a u talijanskom određenim članom. U primjeru (3) neodređeni pridjev je referent i svoji na mjestu imenice u hrvatskom jeziku, a u talijanskom jeziku referent nije identifičan, već je generički određen.

(b) Od minimalnog (–) do maksimalnog (+) stupnja neodređenosti:

(4) *Nitko ne zna sve.*

Uno e nessuno è turf'uno.

(5) *Suzetka želi biti netko, nitko ne želi raditi na tome.*

(6) *Amare qualcosa significa vedere un miracolo invisibile agli altri.*

Papa babai, kilaso dijete.

Molta nebbia d'aprile, molti danni alla campagna.

U (4), (5) i (6) imamo kvantificirane imeničke sintagme u oba jezika.

6. Pragmatička razina

Pragmatički iskazana određenost temelji se na obilježju [± poznato]. Naime, količina obavijesti imeničke sintagme zavisi od onoga što je prije poznato, a ne od onoga što njen sadržaj iskazuje (Kaučić 2002). Određenost je pragmatički označena topikalizacijom koja može biti:

a) sintaktička (pomicanje konstituenta):

Ryjan myesec ryjno vino daje.

Dagli amici mi guardi Dio, che dai nemici mi guardo io.

b) intonacijska (fonologija rečenice): u ovim primjerima uzlazno-silaznom melodijom i rečeničnom stankom:

Ryjan myesec | ryjno vino daje.

7. Zabijučak

Referent je u hrvatskom i u talijanskom jeziku maksimalno semantički određen vlastitim imenom koje ga individualizira i identifičira. U hrvatskom jeziku imeničke sintagme bez atribucije nemaju posebnu oznaku određenosti. Kategorija određenosti je dominantno morfološki označena na pridjevima. U talijanskom jeziku imeničkom sintagmom upravlja član koji određuje referent

na imenici. Član je funktor koji ima obilježja [+ određeno + referencijalno], a ukoliko je nulti determinator ima obilježje [+ treće lice] i posebna semantička svojstva selekcije koja su vezana uz imeničke kategorije broja i posvojnosti. U talijanskom jeziku određenost je sintaktička kategorija, jer se uvijek iskazuje na razini sintagme.

Možemo zaključiti da je kategorija određenosti u hrvatskom jeziku u imeničkim sintagmama bez atribucije prvenstveno pragmatička kategorija. Primjerice, hrvatske rečenice (1) i (2) u talijanskom jeziku koji sintaktički iskazuje određenost, prevodimo kao (1a) i (2a):

(1) *Dječak voli Ana.*

(1a) *Il ragazzo ama Anna.*

(2) *Anna voli dječak.*

(2a) *Un ragazzo ama Anna.*

Subjekt, koji je ujedno i topic u (1) je određen, dok je postverbalni subjekt u (2) neodređen. Pomicanjem konstituenata u hrvatskom jeziku možemo iskazati određenost/ neodređenost, dok je u talijanskom jeziku topikalizacija uvijek sintaktički uvjetovana.

* * *

In questo saggio si analizza la struttura del sintagma nominale nel croato e nell'italiano partendo dalla categoria grammaticale della definitività. La definitività è una categoria sintattica, semanticamente motivata, correlata con le altre categorie nominali (in particolare modo con la categoria del numero e dell'appartenenza). Nel presente contributo si distinguono il modo primario e quello secondario di marcare la definitività. Inoltre, vengono esplicitati i modi in cui la definitività può essere espressa: fonologico, morfologico, sintattico, semantico e pragmatico che rischiano spesso sovrapposti.

(Abstract a cura degli Autori)

Literatura

- Barić, Eugeniya; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, *Priručna gramatika hrvatskog književnog jezika*, Zagreb, Školska knjižga, 1979.
- Benveniste, Émile, *Problèmes de linguistique générale*, Milano, Il Saggiatore, 1971.
- Chierchia, Gennaro, *Semantica*, Bologna, il Mulino, 1997.
- Guerini, Nicola, *Dizionario dei proverbi*, Roma, Rusconi, 2003.

- Katičić, Radoslav, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, HAZU, 2002.
- Kekez, Josip, *Parolice, zagonetke i gononike oblici*, Zagreb, Matica hrvatska, 1996.
- Lyons, Christopher, *Definiteness*, Cambridge University Press, 1999.
- Marasović, Ranko, *Jezična raznolikost svijet, Podrijetlo, razvitak, izgledi*, Zagreb, Algoritam, 2005.
- Pranjković, Ivo, *Izražavanje određenosti/neodređenosti imenica u hrvatskom jeziku*, u: *Riječki filološki dani*, Zbornik radova 3, Rijeka, 2000, 343.-351.
- Id., *Kategorijalna svojstva imenčkih riječi*, u: *Zagrebačka slavistička škola 2003*, Zbornik radova, Zagreb, 2004, 25.-32.
- Radford, Andrew, *Minimalist Syntax: Exploring the Structure of English*, Cambridge University Press, 2004.
- Renzi, Lorenzo, *Le développement de l'article en roman*, *Revue Romane de Linguistique*, 37, 1992, 161-176.
- Id.; Salvi, Giampaolo; Cardinaletti, Anna (a cura di), *Grande grammatica italiana di consultazione*. Vol. 1 *La frase. I sintagmi nominale e preposizionale*, Bologna, il Mulino, 1985.
- Salvi, Giampaolo; Vanelli, Laura, *Nuova grammatica italiana*, Bologna, il Mulino, 2004.
- Šlić, Josip, *Kategorija neodređenosti/određenosti i načini njezina izražavanja*, *Riječki filološki dani*, Zbornik radova 3, Rijeka, 2000, 401.-407.
- Id., Pranjković, Ivo, *Grammatika hrvatskog jezika*, Zagreb, Školska knjiga, 2007.
- Simone, Raffaele, *Fondamenti di linguistica*, Laterza, Roma-Bari, 1995.
- Škara, Danica, *Glas tradicije*, Zagreb/Mostar, Ziral, 1997.
- Tekavić, Pavao, *Grammatica storia dell'italiano 2. Morfosintassi*, Bologna, il Mulino, 1980.
- Znika, Marija, *Kategorija određenosti u hrvatskom jeziku*, u: *Zagrebačka slavistička škola 2003*, Zbornik radova, Zagreb, 2004, 49.-64.
- Ead., *Nekoliko pitanja o kategoriji određenosti*, u: *Od fonetike do etike*, Zbornik o sedamdesetgodinišnici prof. dr. J. Šlića, Zagreb, 2005, 125.-132.
- Ead., *Kategorija određenosti i predikatno ime*, *Jezik*, 2006, 53, 16-25.

Traduzione dei documenti storici e «teleportazione»/ Prevođenje povijesnih dokumenata i «teleportacija»

Ivanja Petrin
Sveučilište u Splitu

Per introdurre questo lavoro si deve mettere in rilievo il fatto che i problemi nella traduzione dei documenti storici, nonché la capacità di “teleportazione” non possono essere considerati come “problemi insolubili”, ma come ostacoli che possono essere assolutamente superati.

Prima che si definiscano gli ostacoli e si diano alcune possibilità di risolverli, devono essere presentate le domande che, in primo luogo, riguardano la traduzione in generale e poi la traduzione dei documenti storici.

Il numero di definizioni riguardo alla traduzione è grande, nonché il numero delle determinazioni apparse nella teoria della traduzione. Ma quelle saranno lasciate da parte per il fatto che questo intervento ha come oggetto, in primo luogo, il ruolo di traduttore. Il traduttore viene di solito paragonato ad un mediatore/ponte, o solo “uomo (nell’ombra)”, oppure come coautore? Secondo la mia opinione, si potrebbero unire i ruoli di mediatore e coautore ed ecco il perché.

Durante il processo della traduzione ogni traduttore deve tener conto del fatto che tutte le lingue hanno almeno uno stesso *tertium comparationis* – una cosa comune nella loro profondità strutturale. D'altra parte, è importante che ogni traduttore sia conscio delle numerose differenze esistenti tra le lingue. Queste sono la causa delle difficoltà che vanno superate efficacemente se si vuole che trasferimento del testo dalla lingua LP (lingua di partenza) alla lingua LA (lingua d'arrivo) sia comprensibile e in sintonia con il testo originario. In tale modo il traduttore diventa un ponte tra autore e lettore. La responsabilità è enorme e se non si rispetta il modo di scrivere dell'autore, il ponte crolla e il traduttore diventa traditore. Ma la storia non finisce qui. Il traduttore deve esser conscio, in ogni momento, del suo codice secondo il quale deve in maniera perfetta e dettagliata osservare e valutare l'autore come una persona, il suo riflesso psicologico nonché il riflesso del suo contesto situazionale, temporale, l'aspetto sociologico e culturale; deve osservare il suo stile e identificarsi con lo stesso. Per un traduttore è di grande importanza trascendere e decodificare la lingua o “l'ordine” nella propria lingua, nel tempo che vive. Allora, si pongono le seguenti domande: 1. Dov'è la sua originalità e genialità? 2. Il traduttore viene considerato come un “programma di software” che decodifica il testo? Dall'esperienza personale e con grande responsabilità potrei ribadire che non è solo un software. La sua genialità

